

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984¹

*Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Η διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως στα πλαίσια της οποίας αναπτύσσω σήμερα τις προτάσεις μου αφορά την ερμηνεία του κανονισμού 67/67, της 22ας Μαρτίου 1967, «περί εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικότητας», η ισχύς του οποίου παρατάθηκε με τον κανονισμό 3577/83 (ΕΕ L 373, 1982, σ. 58) μέχρι τις 30 Ιουνίου 1983.

A — Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως συνοψίζονται ως εξής:

Ο Andreoli, προσωπικά ευθυνόμενος εταίρος και διαχειριστής της εταιρίας Compact καθώς και διαχειριστής της εταιρίας Officine Sant'Andrea (αμφότερες με έδρα την Ιταλία), ελινόησε και κατασκεύασε θερμαντικά σώματα από ελαφρό μέταλλο και είναι κάτοχος των σχετικών δικαιωμάτων διανομηχανικής ιδιοκτησίας. Τα εν λόγω θερμαντικά σώματα κατασκευάζονται από την εταιρία Compact και φέρουν το σήμα «Ghibli», που έχει κατατεθεί επ'ονόματι της εταιρίας στην Ιταλία.

Τον Οκτώβριο του 1975, συνήφθη συμφωνία με την εδρεύουσα στη Γερμανία εταιρία Hydrotherm, βάσει της οποίας παραχωρήθηκε στην εταιρία αυτή αποκλειστική άδεια κατασκευής και διαθέσεως στο εμπόριο των εν λόγω θερμαντικών σωμάτων για όλο τον κόσμο, με εξαίρεση την Ιταλία, την Ελλάδα και την Τουρκία. Συγχρόνως συνήφθη σύμβαση παραγωγής, βάσει της οποίας η εταιρία Hydrotherm ανέλαβε την υποχρέωση να προμηθεύεται τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα — τουλάχιστον 100 000 μονάδες ετησίως — αποκλειστικά από την εταιρία Compact. Κατόπιν αδείας του κατόχου του δικαιώματος επί του σήματος, η εταιρία Hydrotherm κατέθεσε επ'ονοματί της το ανωτέρω

σήμα σε πολλά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Λόγω διαφορών, η εταιρία Hydrotherm προέβη στην καταγγελία των συμφωνιών, τα αποτελέσματα της οποίας άρχιζαν στις 31 Δεκεμβρίου 1977.

Τον Οκτώβριο του 1977 συνήφθη νέα συμφωνία, διαρκείας τριών ετών, που αντικαθιστούσε τις προηγούμενες, στην οποία μετείχαν τη φορά αυτή από ιταλικής πλευράς η εταιρία Compact, ο Andreoli και η εταιρία Officine Sant'Andrea. Βάσει της συμφωνίας αυτής, η εταιρία Hydrotherm είχε το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής των θερμαντικών σωμάτων με το σήμα «Ghibli» στη Δυτική Ευρώπη (εκτός της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας) και το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής των θερμαντικών σωμάτων «Τύπου S Σειράς A» στη Δυτική Ευρώπη (εκτός της Γαλλίας, των κρατών της Μπενελούξ και της Αυστρίας). Η σύμβαση προέβλεπε περαιτέρω ότι, κατά τη διάρκεια της ισχύος της, η εταιρία Hydrotherm αναλάμβανε την υποχρέωση να μην αντιπροσωπεύει άμεσα ή έμμεσα, στην καλυπτόμενη από τη συμφωνία περιοχή, άλλους παραγωγούς, μεταπωλητές και κατασκευαστές θερμαντικών σωμάτων ακτινοβολίας ή αέρος και θερμαντικών πλακών που κατασκευάζονται από αλουμίνιο ή από κράμα αλουμινίου και να μην εμπορεύεται με αυτούς. Επιπλέον, η σύμβαση περιλάμβανε ρήτρα σχετικά με την ποσότητα των εμπορευμάτων που έπρεπε να παραγγέλλονται καθώς και ρήτρα όσον αφορά τις έννομες συνέπειες της λύσεως της πρώτης συμβάσεως.

Στα πλαίσια της νέας αυτής συμφωνίας, η εταιρία Hydrotherm αγόρασε ορισμένη ποσότητα εμπορευμάτων και στη συνέχεια αρνήθηκε να προβεί σε περαιτέρω αγορές. Κατά συνέπεια, η εταιρία Compact κατήγγειλε τη σύμβαση και ζήτησε αποζημίωση, υποκαθιστάμενη επίσης στα δικαιώματα του Andreoli και της εταιρίας Officine Sant'Andrea.

¹ — Μετάφραση από τα γερμανικά.

Στη δίκη που επακολούθησε, η εταιρία Hydrotherm εξέφρασε μεταξύ άλλων αμφιβολίες αν η συναφθείσα συμφωνία συμβιβάζεται με το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ. Η εταιρία Compact επικαλέστηκε αντίθετα τον κανονισμό 67/67 περί εξαιρέσεων συμφωνιών κατά κατηγορίες. Πράγματι, ο Andreoli (εξ ονόματος επίσης των δύο ανωτέρω εταιριών) κοινοποίησε επίσημα στην Επιτροπή τον Σεπτέμβριο του 1980 τη συμφωνία του Οκτωβρίου 1977, έλαβε δε στις 30 Μαρτίου 1982 από τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έγγραφο (που απεστάλη επίσης στην εταιρία Hydrotherm) το οποίο ανέφερε ότι η υπόθεση τίθεται στο αρχείο, δεδομένου ότι η κοινοποιηθείσα συμφωνία εμπίπτει στις διατάξεις του κανονισμού 67/67 περί εξαιρέσεων συμφωνιών κατά κατηγορίες. Την τελευταία αυτή άποψη συμμερίστηκε επίσης το επιληφθέν της εφέσεως Oberlandesgericht και έκρινε κατ' αρχήν δάσιμη την ενώπιόν του εκκρεμή αγωγή αποζημίωσης, λόγω υπαίτιας μη εκπληρώσεως της συμφωνηθείσας υποχρεώσεως αγοράς.

Στη συνέχεια, κατόπιν ασκήσεως Revision, η υπόθεση έφθασε στο Bundesgerichtshof. Προβαίνοντας στην εξέταση της συμφωνίας, το δικαστήριο αυτό θεώρησε αρχικά ότι αυτή συνεπαγόταν περιορισμούς του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ και υπέθεσε — δεδομένου ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν είχε προδεί στην εξέταση του ζητήματος αυτού — ότι επρόκειτο για *αισθητούς* περιορισμούς. Το Bundesgerichtshof διαπίστωσε περαιτέρω ότι λόγω του ετήσιου συνολικού κύκλου εργασιών των μετεχουσών επιχειρήσεων, αποκλείεται η εφαρμογή της ανακοινώσεως της Επιτροπής της 27ης Μαΐου 1970 (όπως διατυπώθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 1977). Το Bundesgerichtshof είναι επομένως της γνώμης ότι σημαντικό είναι αν εφαρμόζεται πράγματι ο κανονισμός 67/67, πράγμα που κατά την άποψη του δεν διαπιστώθηκε κατά τρόπο δεσμευτικό για τα δικαστήρια με το ανωτέρω έγγραφο της Επιτροπής.

Το Bundesgerichtshof διακρίνει σχετικά δύο προβλήματα ερμηνείας του άρθρου 1 του κανονισμού 67/67, που ορίζει τα εξής:

«Σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης και υπό τις προϋποθέσεις του παρόντος κανονισμού, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης κηρύσσεται ανεφάρμοστο μέχρι τις 30 Ιουνίου 1983 στις συμφωνίες στις οποίες μετέχουν μόνον δύο επιχειρήσεις και:

- α) στις οποίες η μία αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι της άλλης να διαθέτει ορισμένα προϊόντα μόνο σ' αυτήν, με σκοπό την μεταπώληση εντός ορισμένου τμήματος της Κοινής Αγοράς · ή
- β) στις οποίες η μία αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι της άλλης να προμηθεύεται ορισμένα προϊόντα μόνο απ' αυτήν, με σκοπό την μεταπώληση · ή
- γ) στις οποίες οι δύο επιχειρήσεις έχουν αναλάβει εκατέρωθεν υποχρεώσεις αποκλειστικής διαθέσεως και προμηθείας υπό την έννοια των περιπτώσεων α και β, με σκοπό την μεταπώληση.

...»

Το πρώτο ερμηνευτικό πρόβλημα ανακύπτει από το γεγονός ότι στις συμβάσεις του 1975 μετείχε επίσης ο Andreoli (ως κάτοχος των δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας) και ότι στη σύμβαση του 1977 μετείχαν από κοινού ως συμβαλλόμενο μέρος ο Andreoli και η εταιρία Officine Sant'Andrea μαζί με την εταιρία Compact. Τα πρόσωπα αυτά πρέπει να θεωρηθούν από την άποψη της συμβάσεως ως οικονομική ενότητα.

Το δεύτερο ερμηνευτικό πρόβλημα ανακύπτει από το γεγονός ότι η συμφωνία αποκλειστικής διανομής περιλαμβάνει επίσης χώρες που βρίσκονται εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Επιπλέον, το Bundesgerichtshof διακρίνει ένα ερμηνευτικό πρόβλημα όσον αφορά το άρθρο 3, στοιχείο 6, περίπτωση 1, που ορίζει τα εξής:

«Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του παρόντος κανονισμού δεν εφαρμόζεται, όταν:

α) ...

6) τα συμβαλλόμενα μέρη περιορίζουν τη δυνατότητα για τους μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται τα προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση από άλλους εμπορευόμενους στο εσωτερικό της Κοινής Αγοράς, ιδίως όταν τα συμβαλλόμενα μέρη:

1) ασκούν δικαιώματα διομηχανικής ιδιοκτησίας με σκοπό να παρεμποδίζουν μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται σε άλλα τμήματα της Κοινής Αγοράς προϊόντα προβλεπόμενα στη σύμβαση, στα οποία έχει επιτεθεί κανονικά σήμα και τα οποία έχουν κανονικά τεθεί στο εμπόριο, ή να πωλούν τα εν λόγω προϊόντα εντός της περιοχής που αφορά η σύμβαση.

...»

Αυτά τα ερμηνευτικά προβλήματα ανάγονται στο γεγονός

— ότι η εταιρία Compact επέτρεψε στην εταιρία Hydrotherm να καταθέσει επ'ονοματί της το σήμα «Ghibli», ότι αυτό πράγματι συνέδη και ότι το εν λόγω σήμα χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάθεση των προϊόντων στο εμπόριο.

— ότι δεν συμφωνήθηκε τίποτε όσον αφορά τον τρόπο χρήσεως του σήματος και ότι η χρήση του σήματος για την παρεμπόδιση παραλλήλων εισαγωγών ούτε προβλέφθηκε ούτε απαγορεύτηκε ρητά.

— ότι το Oberlandesgericht δεν διαπίστωσε ότι επιχειρήθηκε παρακώλυση των παραλλήλων εισαγωγών και ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου,

απαγορεύεται και δεν προστατεύεται εννόμως η παρεμπόδιση παραλλήλων εισαγωγών με την προβολή δικαιωμάτων που απορρέουν από σήματα έχοντα κοινή καταγωγή.

Το Bundesgerichtshof έχει ιδίως την άποψη επί του σημείου αυτού ότι δεν είναι εύλογο να γίνει δεκτό ότι η εξαίρεση αποκλείεται μόνον όταν τα προστατευόμενα δικαιώματα διομηχανικής ιδιοκτησίας *ασκούνται πράγματι* με σκοπό την παρεμπόδιση των παραλλήλων εισαγωγών· πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ασυνήθιστη η εξάρτηση της νομιμότητας μιας συμβάσεως από την εξωσυμβατική συμπεριφορά των συμβαλλομένων.

Για το λόγο αυτό το Bundesgerichtshof ανέστειλε με Διάταξη της 28ης Ιουνίου 1983 την ενώπιόν του εκκρεμή διαδικασία και, κατ'εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

1. α) Ο κανονισμός περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών (κανονισμός 67/67) εφαρμόζεται επίσης όταν στη συμφωνία μετέχουν ως συμβαλλόμενο μέρος περισσότερες ανεξάρτητες κατά το νόμο επιχειρήσεις;

6) Έχει σημασία το ότι οι επιχειρήσεις που αποτελούν το ένα συμβαλλόμενο μέρος έχουν μεταξύ τους προσωπικούς δεσμούς και, όσον αφορά τη συμφωνία, αποτελούν οικονομική ενότητα;

2. Ο κανονισμός περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών εφαρμόζεται επίσης όταν οι όροι της συμφωνίας δεν καλύπτουν μόνο ορισμένη περιοχή της Κοινής Αγοράς, αλλά εκτείνονται επίσης σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας;

3. Η εφαρμογή του άρθρου 3, στοιχείο 6, περίπτωση 1, του κανονισμού περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών προϋποθέτει ότι οι συμβαλλόμενοι έθεσαν ορι-

σμένους όρους όσον αφορά την άσκηση δικαιώματος διομηχανικής ιδιοκτησίας (εν προκειμένω δικαιώματος επί του σήματος), σύμφωνα με τους οποίους το εν λόγω δικαίωμα χρησιμοποιείται για να παρεμποδίσει ή να δυσχεράνει την κτήση ή τη διάθεση εμπορευμάτων που προβλέπονται στη σύμβαση, τα οποία φέρουν νομίμως σήμα ή τα οποία έχουν νομίμως διατεθεί στο εμπόριο, ή αρκεί για την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως ότι η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος για την παρεμπόδιση ή τη δυσχεράνηση των παραλλήλων εισαγωγών δεν ρυθμίζεται στη συμφωνία;

4. Το άρθρο 3, στοιχείο 6, περίπτωση 1, του κανονισμού περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών εφαρμόζεται επίσης όταν τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν νομικά τη δυνατότητα να παρεμποδίσουν με την άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος την κτήση ή τη διάθεση εμπορευμάτων που προβλέπονται στη σύμβαση, τα οποία φέρουν νομίμως σήμα ή τα οποία έχουν νομίμως διατεθεί στο εμπόριο;
5. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τέταρτο ερώτημα, η εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως προϋποθέτει επιπλέον ότι τα συμβαλλόμενα μέρη κάνουν πράγματι χρήση του σήματος για να παρεμποδίσουν ή να δυσχεράνουν την προμήθεια εμπορευμάτων που προβλέπονται στη σύμβαση;

Β — Επί των ερωτημάτων αυτών παρηρώ τα ακόλουθα:

1. Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, δηλαδή το πρόβλημα αν ο κανονισμός 67/67 εφαρμόζεται επίσης όταν σε συμφωνία μετέχουν ως συμβαλλόμενο μέρος περισσότερες ανεξάρτητες κατά το νόμο επιχειρήσεις και αν έχει σημασία το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν μεταξύ τους προσωπικούς δεσμούς και, όσον αφορά τη συμφωνία, αποτελούν οικονομική ενότητα, επισημαίνω ότι τόσο από

το άρθρο 1 του κανονισμού 19/65 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ, 08/001, σ. 59), ο οποίος αποτελεί εξουσιοδοτικό θεμέλιο του κανονισμού 67/67, όπου ορίζεται ότι:

«Με την επιφύλαξη του κανονισμού αριθ. 17 του Συμβουλίου, η Επιτροπή δύναται να κηρύξει, διά κανονισμού και σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, το άρθρο 85, παράγραφος 1, ανεφάρμοστο επί κατηγοριών συμφωνιών στις οποίες μετέχουν μόνο *δύο επιχειρήσεις*...»,

όσο και από τη διατύπωση του άρθρου 1 του κανονισμού 67/67 προκύπτει σαφώς ότι ο τελευταίος αυτός κανονισμός εφαρμόζεται αποκλειστικά σε συμφωνίες στις οποίες μετέχουν μόνο δύο επιχειρήσεις, εννοείται δε φυσικά ότι πρόκειται για ανεξάρτητες κατά το νόμο επιχειρήσεις.

Αφετέρου, πρέπει να αναγνωριστεί ότι και στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού — όπως συνάγεται από τη νομολογία — πρέπει να υπάρχει οικονομική και όχι μόνο καθαρά νομική μέθοδος θεωρήσεως. Έτσι, με τις αποφάσεις που εξέδωσε στις υποθέσεις 48/69 και 52/69¹, το Δικαστήριο τόνισε ότι όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας στα πλαίσια ενώσεως επιχειρήσεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι υφίσταται οικονομική ενότητα εφόσον η θυγατρική εταιρία δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά αλλά κατ' ουσία ακολουθεί τις υποδείξεις της μητρικής εταιρίας (στην περίπτωση που η μητρική εταιρία κατέχει την πλειοψηφία του κεφαλαίου της θυγατρικής ή την ελέγχει πλήρως). Το ίδιο έγινε δεκτό με την απόφαση στην υπόθεση 22/71², για την περίπτωση κατά την οποία θυγατρική εταιρία δεν είναι οικονομικά αυτόνομη· το

1 — Απόφαση της 14. 7. 1972 στην υπόθεση 48/69 — Imperial Chemical Industries Ltd. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Slg. 1972, σ. 619.

Απόφαση της 14. 7. 1972 στην υπόθεση 52/69 — J.R. Geigy AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Slg. 1972, σ. 787.

2 — Απόφαση της 25. 11. 1971 στην υπόθεση 22/71 — Béguelin Import Co. και λοιποί κατά SA G. L. Import Export και λοιπών —, Slg. 1971, σ. 949.

ίδιο έγινε επίσης δεκτό με την απόφαση στις υποθέσεις 6 και 7/73¹ όσον αφορά επιχειρήσεις που ασκούν έλεγχο ή μία επί της άλλης και συνεπώς συμπεριφέρονται στην αγορά ως οικονομική ενότητα, λόγω δε της συμπεριφοράς αυτής είναι συλλογικά υπεύθυνες έναντι άλλων επιχειρήσεων, καθώς και με την απόφαση στην υπόθεση 15/74², με την οποία αναγνωρίστηκε, όσον αφορά τις σχέσεις μητρικής-θυγατρικής εταιρίας, η ύπαρξη μόνο εσωτερικής κατανομής καθηκόντων, στην οποία δεν εφαρμόζεται το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Επομένως, πρέπει προφανώς να θεωρηθεί ορθή αυτή η μέθοδος θεωρήσεως όσον αφορά επίσης την εφαρμογή του κανονισμού 67/67, δεδομένου ότι δρυσκόμεστε στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού. Εύλογη φαίνεται συνεπώς η εφαρμογή του κανονισμού σε συμφωνίες στις οποίες μετέχουν ως συμβαλλόμενο μέρος περισσότερα ανεξάρτητα από νομική άποψη πρόσωπα, εφόσον αυτά συμπεριφέρονται από την άποψη της συμφωνίας ως ενότητα δεδομένου ότι συνδέονται μεταξύ τους στενά και δεν υπάρχει μεταξύ τους ανταγωνισμός, αλλά πρέπει μάλλον να αναγνωριστεί απλώς η ύπαρξη εσωτερικής κατανομής καθηκόντων — μία μετέχουσα εταιρία παράγει, μία άλλη διαθέτει στο εμπόριο — (όταν παραδείγματος χάριν, όπως φαίνεται να συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση, μετέχουσες σε συμφωνία ετερόρρυθμες εταιρίες εξαρτώνται πλήρως από άποψη κεφαλαίου και διευθύνσεως από φυσικό πρόσωπο που μετέχει επίσης στη συμφωνία).

Στο συμπέρασμα αυτό δεν είναι εν πάση περιπτώσει δυνατό να αντιταθεί το επιχείρημα — όπως υποστήριξε η εταιρία Hydrotherm κατά την προφορική διαδικασία — ότι το άρθρο 1 του κανονισμού 67/67 αναφέρεται μόνο σε *επιχειρήσεις*

και δεν περιλαμβάνει συνεπώς *φυσικά πρόσωπα*, όπως ο Andreoli που μετέχει επίσης στην επίμαχη συμφωνία. Διότι, προφανέστατα, ο όρος «επιχείρηση» πρέπει να εκληφθεί υπό λειτουργική έννοια και συνεπώς καλύπτει επίσης φυσικά πρόσωπα, εφόσον αυτά ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ομοίως, δεν νομίζω ότι ευσταθεί το αντιεπιχείρημα — που προέβαλε επίσης η εταιρία Hydrotherm — ότι για τη διαπίστωση της υπάρξεως οικονομικής ενότητας κατά την έννοια της παρατεθείσας νομολογίας είναι συχνά αναγκαίες εμπεριστατωμένες έρευνες, οι οποίες μπορούν να διενεργηθούν μόνο στα πλαίσια διαδικασίας ατομικής εξαίρεσεως. Η θεώρηση αυτή δεν μπορεί προφανώς να προσφέρει αποφασιστικό κριτήριο για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 67/67. Διότι, αφενός, η διαπίστωση της υπάρξεως οικονομικής ενότητας δεν δημιουργεί συχνά (ίσως μάλιστα κατά κανόνα) υπέρμετρα προβλήματα· αφετέρου, είναι προφανές ότι και από την άποψη των λοιπών διατάξεων του κανονισμού πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη έννοιες και περιστατικά οικονομικής φύσεως, που μπορούν κατά τον ίδιο τρόπο να συνεπάγονται προβλήματα διαπιστώσεως και οριοθετήσεως.

Αυτό δεν αποτελεί πράγματι εξαιρετικά επίμοχθο καθήκον για τις αρχές που είναι επιφορτισμένες με την εφαρμογή του κανονισμού, όσον αφορά δε ειδικότερα τα δικαστήρια δεν δημιουργούνται ανυπέρβλητες δυσκολίες, δεδομένου μάλιστα ότι αυτά μπορούν ενδεχομένως να υποδοθηθούν κατά κάποιον τρόπο στην απόφασή τους μέσω της διαδικασίας του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2. *Ως προς το δεύτερο ερώτημα*, ως προς το πρόβλημα δηλαδή αν ο κανονισμός 67/67 εφαρμόζεται επίσης όταν μια συμφωνία δεν καλύπτει μόνο ορισμένη περιοχή της Κοινής Αγοράς, αλλά εκτείνεται επίσης σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας:

1 — Απόφαση της 6. 3. 1973 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 6 και 7/73 — Istituto Chemioterapico Italiano και Commercial Solvents Corporation κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Slg. 1974, σ. 223.

2 — Απόφαση της 31. 10. 1974 στην υπόθεση 15/74 — Centrafarm BV και Adriaan de Peijper κατά Sterling Drug Inc., Slg. 1974, σ. 1147.

Πρέπει να γίνει σχετικά δεκτό ότι υπέρ της αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό — όπως υποστήριξε η εταιρία Hydrotherm — θα μπορούσε να συνηγορήσει το γεγονός ότι στο άρθρο 1 του εν λόγω κανονισμού γίνεται μνεία μόνον «ορισμένου τμήματος της Κοινής Αγοράς». Μπορεί όμως ευχερώς να αποδειχθεί ότι θα ήταν εσφαλμένη τέτοια προσκόλληση στο γράμμα του εν λόγω κανονισμού, και υπέρ της απόψεως αυτής παρατίθενται οι ακόλουθες σκέψεις:

Είναι αφενός σημαντικό ότι το κατά τόπο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού είναι μόνο το έδαφος των κρατών μελών της Κοινότητας. Για το λόγο αυτό πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι σχετικές διατάξεις αφορούν μόνο τη συμπεριφορά που παράγει αποτελέσματα εντός της Κοινότητας και επομένως εύλογο είναι να θεωρηθεί ότι με τη διατύπωση της εν λόγω διατάξεως υπήρχε μόνο η πρόθεση να λεχθεί ότι ο κανονισμός δεν αφορά συμφωνίες των οποίων η ισχύς εκτείνεται *στο σύνολο* της Κοινότητας, ενώ αντίθετα τίποτε δεν μπορεί να συναχθεί όσον αφορά συμφωνίες των οποίων τα αποτελέσματα εκτείνονται πέρα από το κοινοτικό έδαφος.

Αφετέρου, αν και δεν είναι δυνατό να αποκλειστεί ότι συμφωνίες που αφορούν τρίτες χώρες μπορούν να έχουν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό εντός της Κοινής Αγοράς, είναι εντούτοις δύσκολο να γίνει δεκτό ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει κατά τρόπο ικανό να δημιουργήσει προβλήματα στην περίπτωση συμφωνιών αποκλειστικής διανομής όπως αυτή που μας ενδιαφέρει εν προκειμένω, κατά μείζονα λόγο μάλιστα διότι, βάσει του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να λαμβάνεται πρόνοια ώστε να μην θίγονται οι παράλληλες εισαγωγές.

Δεν πρέπει επίσης να παραβλεφθεί ότι αντικείμενο της ρυθμίσεως του κανονισμού 67/67 είναι η *εξαιρέση* από την απαγόρευση που διατυπώνεται στο άρθρο 85, παράγραφος 1. Όπως συνάγεται από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού, η εξαίρεση αυτή παραχωρείται διότι οι συμφω-

νίες αποκλειστικής διανομής που αφορούν το διεθνές εμπόριο μπορούν κατά κανόνα να έχουν ως συνέπεια τη βελτίωση της διανομής, έχουν επομένως θετικές επιπτώσεις όσον αφορά τη διευκόλυνση της διανομής, την εξασφάλιση κανονικού ρυθμού εφοδιασμού και συνεπώς την ορθολογική οργάνωση παραγωγής και διανομής. Οι θετικές αυτές επιπτώσεις όμως, οι οποίες κυρίως έχουν σημασία, δεν εξασθενούν δέδαια από το γεγονός ότι παρόμοιες επιπτώσεις προκαλούνται επίσης στις αγορές τρίτων χωρών.

Δεν πρέπει τέλος να λησμονείται ότι στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 67/67 τονίζεται ιδιαίτερα ότι τέτοιες συμφωνίες παρέχουν συχνά τη μόνη δυνατότητα σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να εμφανίζονται ως ανταγωνιστές στην αγορά και να προωθούν έτσι τον ανταγωνισμό μεταξύ κατασκευαστών. Είναι όμως προφανές ότι για τέτοιες ακριδώς επιχειρήσεις είναι συχνά αναγκαία η επιλογή πιο εκτεταμένων περιοχών για την οργάνωση των πωλήσεών τους. Αν γινόταν δεκτό ότι σε τέτοιες περιπτώσεις, κατά τις οποίες στη συμφωνία περιλαμβάνονται επίσης περιοχές εκτός της Κοινότητας, είναι πάντοτε σκόπιμη η χορήγηση ατομικής απαλλαγής, είναι δέδαιο ότι θα παραβλεπόταν η έννοια και ο σκοπός του κανονισμού περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών, διότι η εφαρμογή του θα αποκλειόταν στις περιπτώσεις που αυτή είναι κατ' εξοχήν δικαιολογημένη, δηλαδή σε σχετικά ακίνδυνες συμφωνίες μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα επιβάλλεται εκ των πραγμάτων να δοθεί καταφατική απάντηση.

3. *Ως προς τα ερωτήματα 3 μέχρι 5, που αναφέρονται στην ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο β, περίπτωση 1, του κανονισμού 67/67*

Το άρθρο 3 ορίζει — στο μέτρο που ενδιαφέρει εν προκειμένω — ότι αποκλείεται η εξαίρεση όταν τα συμβαλλόμενα μέρη

περιορίζουν τη δυνατότητα των μεταπωλητών ή καταναλωτών να προμηθεύονται τα προβλεπόμενα στη σύμβαση εμπορεύματα από άλλους εμπόρους στο εσωτερικό της Κοινής Αγοράς, ιδίως όταν τα συμβαλλόμενα μέρη «*ασκούν*» δικαιώματα διομηχανικής ιδιοκτησίας με σκοπό να παρεμποδίζουν μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται σε άλλα τμήματα της Κοινής Αγοράς προϊόντα προβλεπόμενα στη σύμβαση, στα οποία έχει επιτεθεί κανονικά σήμα και τα οποία έχουν κανονικά τεθεί στο εμπόριο, ή να πωλούν τα εν λόγω προϊόντα εντός της περιοχής που αφορά η σύμβαση». Στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού αναφέρεται σχετικά ότι πρέπει να εξασφαλίζεται η δυνατότητα παραλλήλων εισαγωγών και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατό να επιτρέπεται η *καταχρηστική άσκηση* δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας ή άλλων δικαιωμάτων, με σκοπό την επίτευξη απόλυτης εδαφικής προστασίας.

α) Κατά την άποψή μου, από τη διατύπωση του άρθρου 3 και από την ανωτέρω αιτιολογική σκέψη μπορεί να συναχθεί μόνο ότι γίνεται αναφορά στην *πραγματική άσκηση* δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας και ότι σημασία έχει αν τα δικαιώματα αυτά *χρησιμοποιούνται* με σκοπό την παρεμπόδιση παραλλήλων εισαγωγών. Κατά τη διαδικασία εξάλλου επιβεβαιώθηκε ότι αυτή ήταν επίσης η δούληση της Επιτροπής, συντάκτη του κανονισμού.

Είναι επομένως προφανές ότι στο ερμηνευτικό ζήτημα του άρθρου 3 στο οποίο αναφέρεται το πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το εν λόγω άρθρο εφαρμόζεται σε περίπτωση πραγματικής ασκήσεως δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, σε περίπτωση δηλαδή συγκεκριμένων καταχρήσεως. Δεν απαιτείται επίσης σχετικά — όπως θα μπορούσε να συναχθεί από τη χρήση του πληθυντικού στο άρθρο 3 — να συντρέχει εναρμονισμένη πρακτική εκ μέρους των συμβαλλομένων μερών, διότι είναι προφανές ότι σε περίπτωση μεταβίβασης δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας από τον κάτοχο σε εμπορεύσιμο με σκοπό την πραγματική άσκησή τους,

σημαντική είναι μόνο η συμπεριφορά του τελευταίου.

Τείνω να πιστεύω ότι και η νομολογία του Δικαστηρίου επιβεβαιώνει κατά κάποιον τρόπο την ορθότητα της απόψεως αυτής. Σχετικά αναφέρω αφενός σε αποφάσεις που αφορούν το άρθρο 3 του κανονισμού 67/67 και με τις οποίες τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται η *καταχρηστική άσκηση* δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας και άλλων δικαιωμάτων για την επίτευξη απόλυτης εδαφικής προστασίας (υπόθεση 40/70¹), ή με τις οποίες υπογραμμίζεται ότι όταν συντρέχει τέτοια συμπεριφορά (*άσκηση* δικαιώματος με σκοπό να παρεμποδίζονται μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται σε άλλα τμήματα της Κοινής Αγοράς εμπορεύματα προβλεπόμενα στη σύμβαση), αποκλείεται η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 67/67 (υπόθεση 22/71²).

Αφετέρου, πρέπει να υπομνηστούν υποθέσεις από τις οποίες προκύπτει ότι κατάχρηση δεν συνιστά η απλή μεταβίβαση δικαιώματος διομηχανικής ιδιοκτησίας αλλά μόνο η συγκεκριμένη άσκησή του (καθοριστική δηλαδή είναι η μονομερής συμπεριφορά του κατόχου του δικαιώματος). Αυτό συνάγεται από τις αποφάσεις στις υποθέσεις 56 και 58/64³, με τις οποίες τονίζεται ότι το κοινοτικό δικαίο έχει επίπτωση στην *άσκηση* δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, ότι η *άσκηση* των δικαιωμάτων αυτών περιορίζεται στο μέτρο που είναι αναγκαίο για την εφαρμογή της απαγορεύσεως που διατυπώνεται στο άρθρο 85, παράγραφος 1, και ότι δικαίωμα επί σήματος δεν μπορεί να *ασκείται καταχρηστικά* με σκοπό την καταστράτηγηση του κοινοτικού δικαίου περί συμπράξεων επιχειρήσεων. Αυτό γίνεται

1 — Απόφαση της 18. 2. 1971 στην υπόθεση 40/70 — Sirena Srl κατά Eda Srl και λοιπών επτά επιχειρήσεων — Slg. 1971, σ. 69, ιδίως σ. 82, σκέψη 6.

2 — Απόφαση της 25. 11. 1971 στην υπόθεση 22/71 — Béguelin Import Co. και λοιποί κατά SA G. L. Import Export και λοιπών — Slg. 1971, σ. 949.

3 — Απόφαση της 13. 7. 1966 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56 και 58/64 — Consten GmbH και Grundig-Verkaufs-GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Slg. 1966, σ. 321, ιδίως σ. 394.

σαφές με την απόφαση στην υπόθεση 40/70¹ (με την οποία τονίζεται επίσης ότι αν και τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης δεν θίγουν την *ύπαρξη* των δικαιωμάτων διομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, είναι εντούτοις δυνατό η *άσκηση* των δικαιωμάτων αυτών να εμπίπτει στην απαγόρευση που διατυπώνεται στις εν λόγω διατάξεις και κατά συνέπεια το άρθρο 85 εφαρμόζεται όταν με την προβολή δικαιώματος επί σήματος εμποδίζονται οι εισαγωγές προϊόντων που κατάγονται από άλλα κράτη μέλη και που φέρουν το ίδιο σήμα). Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης σχετικά η απόφαση στην υπόθεση 28/77² (με την οποία υπογραμμίζεται ότι η *χρήση* εμπορικού σήματος ενισχύει την εδαφική προστασία), καθώς και η απόφαση στην υπόθεση 258/78³, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα των επίμαχων εμπορευμάτων, η παραχώρηση ανοικτής αποκλειστικής αδείας δεν είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 85, παράγραφος 1.

Επιπλέον, είναι δυνατό να λεχθεί ότι δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ως ασυνήθιστο ή και ενοχλητικό το γεγονός ότι σε πλαίσιο όπως αυτό της προκειμένης περιπτώσεως, καθοριστικό στοιχείο αποτελεί η *μονομερής συμπεριφορά* ενός συμβαλλομένου. Είναι κατά την άποψή μου αναμιγνύσιμο ότι αυτό είναι σύμφωνο με τις εξουσιοδοτικές διατάξεις που εξέδωσε το Συμβούλιο, διότι στο άρθρο 1 του κανονισμού 19/65 ορίζεται σχετικά με τον κανονισμό περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών ότι αυτός πρέπει να προσδιορίζει ιδίως τους όρους που πρέπει να περιλαμβάνονται στις συμφωνίες ή τις *λοιπές προϋποθέσεις* που πρέπει να πληρούνται. Δεν πρέπει επιπλέον

να λησμονείται ότι το άρθρο 3 του κανονισμού 67/67 αναφέρεται σε *εξαιρέση*. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του βασικού κανονισμού 17, οι αποφάσεις εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της συνθήκης ΕΟΚ μπορούν να συνοδεύονται από *όρους*. Οι όροι αυτοί μπορούν να αφορούν, όπως σημείωσε η Επιτροπή, τη μονομερή και καθαρά πραγματική συμπεριφορά των συμβαλλομένων, όπως παραδείγματος χάριν τη συμπεριφορά στην αγορά, την εξέλιξη του τμήματος της αγοράς που κατέχει μία επιχείρηση και τη διαμόρφωση του κύκλου εργασιών· και η κοινοποίηση εκθέσεων στην Επιτροπή μπορεί να έχει επίσης σημασία. Δεν γίνεται συνεπώς αντιληπτό γιατί η εξάρτηση της ισχύος μιας συμφωνίας από την εξωσυμβατική συμπεριφορά ενός συμβαλλομένου πρέπει να αποκλείεται στα πλαίσια του κανονισμού περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών και να αμφισβητείται εν προκειμένω. Η μη εφαρμογή του κανονισμού 67/67 σημαίνει στην πραγματικότητα μόνο ότι η προβλεπόμενη σ' αυτόν απαλλαγή δεν χορηγείται και όχι ότι η οικεία συμφωνία αποκλειστικής διανομής εμπίπτει στο άρθρο 85 και συνεπώς είναι άκυρη.

6) Από τις ανωτέρω εκτεθείσες σκέψεις προκύπτει σαφώς η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο *τρίτο ερώτημα* του Bundesgerichtshof.

αα) Σύμφωνα με τον κανονισμό 67/67, δεν είναι απαραίτητο να έχουν συμφωνήσει οι συμβαλλόμενοι όρους όσον αφορά την άσκηση δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, που έχουν ως στόχο ή που συνεπάγονται αναπότρεπτα την παρεμπόδιση παραλλήλων εισαγωγών, όπως υποστηρίζει η γαλλική κυβέρνηση, η οποία για το λόγο αυτό έχει τη γνώμη ότι όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 3, σημασία έχουν μόνο μέτρα που προκύπτουν από σύμβαση και που έχουν ληφθεί για την εκτέλεση συμβάσεως. Αν αυτή ήταν η βούληση του νομοθέτη, θα είχε δέδαια διατυπωθεί σαφώς και δεν θα είχαν χρησιμοποιηθεί καθαρά πραγματικές έννοιες, όπως αυτές που περιλαμβάνονται στο άρθρο 3. Είναι επιπλέον δυνατό να λεχθεί

1 — Απόφαση της 18. 2. 1971 στην υπόθεση 40/70 — Sirena Srl κατά Eda Srl και λοιπών εντά επιχειρήσεων — Slg. 1971, σ. 69, ιδίως σ. 82, σκέψη 6.

2 — Απόφαση της 20. 6. 1978 στην υπόθεση 28/77 — Terepa BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — Slg. 1978, σ. 1391, ιδίως σ. 1415, σκέψεις 40 μέχρι 45.

3 — Απόφαση της 9. 6. 1982 στην υπόθεση 258/78 — L. C. Nungesser KG και Kurt Eisele κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Συλλογή 1982, σ. 2015, ιδίως σ. 2069, σκέψη 58.

ότι υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορεί επίσης η οικονομία του κανονισμού 67/67. Διότι ο εν λόγω κανονισμός διακρίνει ακριδώς μεταξύ ρητρών που μπορούν να περιλαμβάνονται σε συμφωνίες αποκλειστικής διανομής (άρθρα 1 και 2) και παρεπόμενων πραγματικών συνθηκών (στις οποίες παραπέμπει το άρθρο 3 όταν αναφέρεται απλώς στην *άσκηση* δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας ή σε *μέτρα* που λαμβάνονται για να παρεμποδίζονται μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται σε άλλα τμήματα της Κοινής Αγοράς προϊόντα προβλεπόμενα στη σύμβαση).

Είναι αφετέρου αυτονόητο ότι όταν συνάπτονται συμφωνίες όσον αφορά την άσκηση δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας υπό την ανωτέρω έννοια, η εφαρμογή του κανονισμού περί εξαιρέσεως κατηγοριών συμφωνιών αποκλείεται ευθύς εξ αρχής. Διότι τέτοιες συμφωνίες αποσκοπούν προφανώς στην εξασφάλιση απόλυτης εδαφικής προστασίας και κατά τον τρόπο αυτό — όπως προκύπτει από τις αποφάσεις στις υποθέσεις 56 και 58/64¹ και 258/78² — είναι αναμφίβολα ασυμβίβαστες προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

66) Δεν είναι επιπλέον επαρκής για την εφαρμογή του άρθρου 3 του κανονισμού 67/67 η απλή διαπίστωση ότι δεν ρυθμίζεται η άσκηση δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, ότι δεν προβλέπεται δηλαδή η υποχρέωση αποχής από την άσκηση δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας που σκοπό έχει την παρεμπόδιση των παραλλήλων εισαγωγών. Η εταιρία Hydrotherm έχει διαφορετική άποψη: υποστηρίζει ότι η μεταβίβαση του δικαιώματος επί του σήματος συνεπάγεται προφανώς δυσχέραση των παραλλήλων εισαγωγών και δίνει λαβή για υπόνοιες όσον αφορά την ύπαρξη περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών που απσκοπούν προς αυτό. Η άποψη αυτή ισοδυναμεί τελικά με ισχυ-

ρισμό ότι ήδη η απλή *μεταβίβαση* δικαιωμάτων επί σήματος και η παραχώρηση της δυνατότητας ασκήσεώς τους, έχουν ως συνέπεια τον αποκλεισμό της απαλλαγής.

Αυτή όμως δεν ήταν η πρόθεση του νομοθέτη, όπως προκύπτει από τις ακόλουθες σκέψεις.

Είναι καταρχάς δυνατό να γίνει παραπομπή στη διατύπωση του άρθρου 3, που δεν αναφέρεται ακριδώς στη μεταβίβαση ή στην παραχώρηση δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας αλλά στην *άσκησή* τους, πράγμα που στο πλαίσιο αυτό μπορεί να σημαίνει μόνο τον άσκηση με σκοπό την παρεμπόδιση των παραλλήλων εισαγωγών. Μπορεί επίσης να γίνει παραπομπή στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο 6, του κανονισμού 67/67, σύμφωνα με το οποίο αποτελεί αναμφισβήτητη υποχρέωση του εμπόρου στον οποίο έχει παραχωρηθεί άδεια αποκλειστικής διανομής, να διαθέτει στο εμπόριο τα προβλεπόμενα στη σύμβαση προϊόντα με το εμπορικό σήμα που καθορίζει ο κατασκευαστής. Η διάταξη αυτή μπορεί να εκληφθεί μόνο υπό την έννοια ότι προϋποτίθεται και θεωρείται δεμική η ύπαρξη συμφωνιών όσον αφορά τη χρήση εμπορικών σημάτων. Σκόπιμο είναι να υπομνηστεί περαιτέρω η δασική κατεύθυνση της νομολογίας, σύμφωνα με την οποία, όπως ήδη ανέφερα, σημασία από την άποψη του δικαίου του ανταγωνισμού δεν έχει η ύπαρξη (και συνεπώς η μεταβίβαση) δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, αλλά η καταχρηστική άσκησή τους. Τέλος, είναι επίσης προφανές ότι συμβάσεις αποκλειστικής διανομής συνδέονται συχνά με τη μεταβίβαση του δικαιώματος επί του σήματος. Αυτό συμβαίνει παραδείγματος χάριν όταν οι έμποροι στους οποίους έχει παραχωρηθεί άδεια αποκλειστικής διανομής πρέπει να φροντίζουν για τη συσκευασία και τη διαφήμιση των προϊόντων, όταν πρόκειται για την κατάκτηση νέων αγορών, την οποία δεν είναι διατεθειμένοι να επιχειρήσουν οι έμποροι χωρίς ορισμένη εξασφάλιση έναντι των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων ή όταν, λόγω κόστους, μικρές ιδίως επιχειρήσεις δεν προβαίνουν στην κατάθεση εμπορικών σημάτων επ' ονόματι

1 — Απόφαση της 13. 7. 1966 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56 και 58/64 — Consten GmbH και Grundig-Verkaufs-GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Slg. 1966, σ. 321, ιδίως σ. 394.

2 — Απόφαση της 9. 6. 1982 στην υπόθεση 258/78 — L. C. Nungesser KG και Kurt Eisele κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Συλλογή 1982, σ. 2015, ιδίως σ. 2069, σκέψη 58.

τους σε όλες τις χώρες που τους ενδιαφέρουν. Αν σε τέτοιες περιπτώσεις, παρά τις θετικές επιπτώσεις τέτοιων συμφωνιών επί του ανταγωνισμού, αποκλειόταν η εφαρμογή του κανονισμού 67/67, τότε ο κανονισμός αυτός θα έχανε σημαντικό μέρος της σημασίας του, η οποία συνίσταται ακριβώς στην απλοποίηση των διοικητικών διατυπώσεων όσον αφορά μεγάλο αριθμό τυποποιημένων συμβάσεων.

γ) Το *τέταρτο ερώτημα* αναφέρεται προφανώς στη νομολογία περί εξαντλήσεως των δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, δεν επιτρέπεται, με την άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος, να παρεμποδίζεται η κτήση ή η πώληση προϊόντων που φέρουν νομίμως σήμα ή που έχουν νομίμως διατεθεί στο εμπόριο. Συμμερίζομαι σχετικά την άποψη εκείνων που υποστηρίζουν ότι έστω και αν τέτοια χρήση του σήματος ούτε επιτρέπεται ούτε προστατεύεται από νομική άποψη, εκείνο που έχει μόνο σημασία όσον αφορά το άρθρο 3 είναι η *πραγματική άσκηση* του δικαιώματος.

Στο σκεπτικό της Διατάξεως παραπομπής (σ. 14), το Bundesgerichtshof θίγει το ζήτημα της πρακτικής σημασίας που πρέπει να αποδοθεί στη διάταξη του άρθρου 3, στοιχείο 6, περίπτωση 1, του κανονισμού, υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου περί εξαντλήσεως των δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας.

Θα ήθελα να παραπέμψω σχετικά στην απόφαση επί της υποθέσεως 258/78¹, με την οποία γίνεται δεκτό ότι η αρμοδιότητα της Επιτροπής δεν θίγεται από το γεγονός ότι οι ιδιώτες μπορούν να επικαλεστούν τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ για να διαφύγουν τους περιορισμούς που απορρέουν από την άσκηση δικαιω-

μάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας (Συλλογή 1982, σ. 2070, σκέψη 63).

Σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 67/67, η έννοια του άρθρου 3 συνίσταται στην εξασφάλιση της δυνατότητας παραλλήλων εισαγωγών (με τον τρόπο αυτό θέλησε η Επιτροπή να συμβάλει, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, στην προάσπιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων). Η επιδίωξη αυτή διατηρεί όλη τη σημασία της ακόμη και μετά τη διαμόρφωση της ανωτέρω νομολογίας περί εξαντλήσεως των δικαιωμάτων διομηχανικής ιδιοκτησίας, και για το λόγο αυτό το άρθρο 3 δεν τροποποιήθηκε. Γίνεται πράγματι κάλλιστα αντιληπτό ότι δεν υπάρχει πάντοτε αντίδραση κατά της προσπάθειας παρεμποδίσεως των παραλλήλων εισαγωγών με την προβολή του δικαιώματος επί του σήματος (που επιχειρείται συχνά με αίτηση λήψεως ασφαλιστικών μέτρων), διότι ο προσβαλλόμενος *τρίτος*, για να αποδείξει ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η άσκηση του δικαιώματος είναι παράνομη, πρέπει να συγκεντρώσει πληροφορίες και ίσως υποχωρήσει ενώπιον του κινδύνου να υποβληθεί σε έξοδα. Είναι επίσης βέβαιο ότι αν προβαλλόταν αντίδραση εναντίον τέτοιας απόπειρας, η επίτευξη δικαστικής προστασίας θα μπορούσε να απαιτήσει μεγάλο χρονικό διάστημα και ότι εν αναμονή ευνοϊκής εκβάσεως της διαδικασίας, ο ενδιαφερόμενος θα έπρεπε να αντιμετωπίσει ένα πραγματικό εμπόδιο που δεν θα μπορούσε να υπερπηδήσει.

Σύμφωνα με την υποστηριζόμενη άποψη, οποιοδήποτε μπορεί να επικαλείται απευθείας το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού, η έννοια του οποίου συνίσταται στην εξασφάλιση της δυνατότητας παραλλήλων εισαγωγών.

Γ — Για όλους αυτούς τους λόγους — και χωρίς να προδώ στην εξέταση του ζητήματος των σχέσεων μεταξύ του κανονισμού 67/67 και του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ που δεν έθιξε το Bundesgerichtshof —, προτείνω να δοθούν οι ακόλουθες απαντήσεις στα υποβληθέντα ερωτήματα:

1 — Απόφαση της 9. 6. 1982 στην υπόθεση 258/78 — L. C. Nungesser KG και Kurt Eisele κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Συλλογή 1982, σ. 2015, ιδίως σ. 2069, σκέψη 58.

1. Ο κανονισμός 67/67 εφαρμόζεται επίσης όταν στη σύμβαση μετέχουν, ως συμβαλλόμενο μέρος, περισσότερες ανεξάρτητες κατά το νόμο επιχειρήσεις, οι οποίες όμως, λόγω των διασυνδέσεών τους από άποψη προσώπων και κεφαλαίου, πρέπει να θεωρηθούν όσον αφορά τη συμφωνία ως οικονομική ενότητα, στα πλαίσια της οποίας δεν υπάρχει ανταγωνισμός αλλά απλή εσωτερική κατανομή της εργασίας.
2. Ο κανονισμός 67/67 εφαρμόζεται επίσης όταν η δεσμευτική συμφωνία εκτείνεται όχι μόνο σε ορισμένο τμήμα της Κοινής Αγοράς, αλλά επίσης σε χώρες που βρίσκονται εκτός της Κοινότητας.
3. Η διάταξη του άρθρου 3, στοιχείο 6, περίπτωση 1
 - α) δεν εφαρμόζεται όταν διαπιστώνεται ότι σε σύμβαση δεν ρυθμίζεται η άσκηση δικαιώματος επί σήματος για την παρεμπόδιση ή τη δυσχέραση παραλλήλων εισαγωγών,
 - 6) εφαρμόζεται όταν τα συμβαλλόμενα μέρη συνήψαν όρους όσον αφορά την άσκηση δικαιώματος διομηχανικής ιδιοκτησίας, οι οποίοι καθιστούν προφανές ότι το εν λόγω δικαίωμα ασκείται με σκοπό την παρεμπόδιση ή τη δυσχέραση της κτήσεως ή της διαθέσεως προϊόντων που προβλέπονται στη σύμβαση, τα οποία φέρουν νομίμως σήμα ή έχουν νομίμως διατεθεί στο εμπόριο,
 - γ) εφαρμόζεται όταν δικαίωμα διομηχανικής ιδιοκτησίας *ασκείται πράγματι* προς το σκοπό αυτό,
 - δ) εφαρμόζεται επίσης όταν τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν από νομική άποψη την εξουσία να ασκούν κατ' αυτή την έννοια ένα δικαίωμα διομηχανικής ιδιοκτησίας.